

Negentiende Internationale Taalkunde-Olympiade

Castletown (Eiland Man), 25–29 juli 2022

Opgave van de groepswedstrijd

Deel I (25 punten)

Ch'öngö Nogöltae is een leerboek Mantsjoe gepubliceerd in de 17de eeuw door de overheid van de Koreaanse Chosön dynastie. Het bevat fictieve dialogen tussen een Koreaanse koopman Kim en een Chinese man Wang.

Hier is een fragment uit het boek en romanisatie naar een Latijnse transcriptie.

¹ سيوفا مييا مي ساواغر لليا ² ود عمركسا سا ربا عر لليا
³ صر موهر بيتوود ⁴ ود زيتير پتير ر ونيو بيتوود ⁵ مي
 سكرود صا ربا عر لمتسر ⁶ ود ميكر ولكر ميكر صر لمتسر
⁷ مي ميكر ولكر ميكر صر لمتسر ⁸ صر يمهيمير ولكر ييتسر
 فيير سلتو ميتر موهجر دهلستير ⁹ ميرو هغو صمقتر لير ميتر
¹⁰ ود ميرونيير سيكرلكير كيهجر لسيجر صمكو لير يملانيير
¹¹ ميكر هغو صر سيكير دهلستيوو سمير ¹² ميكر يمهيمير ميكر
 هغو ميرو ¹³ ميثير ميتر لليا ¹⁴ مي هرجمير ميكر ولكر يسيهيمير
 زيتير پتير صر دهلستيوو دهلستسمر ¹⁵ ود ميثير وسير
 ييوود ¹⁶ موهر يميتر وجر ميير ميتر دهلستيوود ميكر [...] ¹⁷
¹⁷ زيتير ميكر عمركسا ر يهير ميتر ¹⁸ ميرو عمركسا ر وجر
 صليير وصلتيوود ¹⁹ مي لو ورا صميير نكسر ر وجر لكر
²⁰ هومر كمير نكسر ر يهير ميتر ²¹ جر كر سلسر ميرو يهير
 صليير يميير ²² كسر يسيهيمير ر زيتير لهير يمهيمير ميتر
²³ يملر نكبير زيتوفا مي نكبير يهير صميروود ²⁴ مي ميكر
 نكسر ر وحييا ورا سعتسييرا ²⁵ ميكر يهير عيسر سعتيوو
²⁶ ميتر ميكر ميكر ميتر بيتوود ²⁷ زيتير ميكر ميكر ميتر يهير
 ميتر ²⁸ ميتر سعتسييرا ميرو ميكر ميكر ²⁹ يهير سعتسييرا
 يمهيمير ميكر جييرا

¹ amba age si aibici jihe ² bi coohiyan* wang ging[†] ci jihe ³ te absi genembi ⁴ bi gemun hecen i baru genembi ⁵ si atanggi wang ging ci juraka ⁶ bi ere biyai ice de juraka ⁷ si ere biyai ice de jurafi ⁸ te hontohon biya hamika bime ainu teni ubade isinjiha ⁹ emu gucu tutafi jime ofi ¹⁰ bi elhešeme aliyakiyame yabure jakade tuttu jime goidaha ¹¹ tere gucu te amcame isinjimbio akūn ¹² ere uthai tere gucu inu ¹³ sikse teni jihe ¹⁴ si bodoci ere biyai manashūn gemun hecen de isinambio isinarakūn ¹⁵ bi adarame bahafi sambi ¹⁶ abka gosifi beye elhe oci isinambi dere [···]

¹⁷ meni ere coohiyan i gisun oci ¹⁸ damu coohiyan i bade teile baitalambi ¹⁹ i jeo[‡] be duleme nikan i bade jici ²⁰ gubci yooni nikan i gisun ofi ²¹ we ya aika emu gisun fonjime ohode ²² yasa gadahūn i šame jabume muterakū oci ²³ gūwa niyalma membe ai niyalma seme tuwambi ²⁴ si ere nikan i bithe be tacirengge ²⁵ eici sini cihai tacimbio ²⁶ sini ama eniye taci sembio ²⁷ meni ama eniye taci sehe kai ²⁸ sini tacihangge udu aniya oho ²⁹ mini tacihangge hontohon aniya funcehe

* coohiyan = “Korea” ← Mandarijn 朝鮮 [tʃʰawsjen].

† wang ging = “Wangging” (stad) ← Mandarijn 王京 [waŋkiŋ]; het huidige Seoul, Zuid-Korea.

‡ i jeo = “Ijeo” (stad) ← Mandarijn 義州 [iʃsəw]; het huidige Ūiju, Noord-Korea.

Hieronder staat de Nederlandse vertaling:

Wang: ¹ Meneer [lett. grote oudere broer], waar kom [lett. kwam] je vandaan?

Kim: ² Ik kom [lett. kwam] uit Wangging in Korea.

Wang: ³ Waar ga [je] nu heen?

Kim: ⁴ Ik ga naar het keizerlijk paleis [= hoofdstad van China].

Wang: ⁵ Wanneer vertrok je uit Wangging?

Kim: ⁶ Ik vertrok begin deze maand.

Wang: ⁷ Je vertrok begin deze maand, ⁸ bijna een halve maand is nu voorbijgegaan, waarom ben [je] hier pas net aangekomen?

Kim: ⁹ Omdat een vriend [van me] vertraagd was en [te laat] kwam, ¹⁰ Ik reisde traag om [op hem] te wachten, en daarom heeft mijn komst zo lang geduurd.

Wang: ¹¹ Komt die vriend nu eraan, of niet?

Kim: ¹² Dit is precies die vriend. ¹³ [Hij] kwam gisteren nog. ¹⁴ Als jij het uitrekent, zullen [wij] [dan] tegen het einde van de maand bij het keizerlijk paleis aankomen, of niet?

Wang: ¹⁵ Hoe moet ik dat weten? ¹⁶ Als de Hemel erbarmen [met ons] heeft, en [onze] lichamen dus gezond zijn, zullen [we] aankomen.

Kim: ¹⁷ Wat betreft deze Koreaanse taal van ons, ¹⁸ [het wordt] alleen gebruikt in het Koreaanse land; ¹⁹ als [je] Ijeo voorbijreist en aankomt in de Chinese landen ²⁰ is alles alleen nog maar in de Chinese taal, dus ²¹ als iemand iets [lett. een woord] vraagt, ²² als [mijn] ogen leeg voor zich uitstaren en [ik] geen antwoord kan geven ²³ [voor] wat voor soort mensen zouden anderen ons aanzien?

Wang: ²⁴ [Dus,] je bestudeert Chinese boeken — ²⁵ bestudeer je [ze] uit vrije wil of ²⁶ zeiden je ouders dat je [ze] moest bestuderen?

Kim: ²⁷ Mijn ouders [lett. onze vader en moeder] zeiden dat [ik] [ze] moest bestuderen, inderdaad!

Wang: ²⁸ Hoeveel jaar heb je gestudeerd?

Kim: ²⁹ Mijn studie duurt al langer dan een half jaar [lett. heeft een half jaar overschreden].

Hier zijn nog enkele andere zinnen in het Mantsjoe uit hetzelfde boek:

30. *afaha alban de kiceme yabufi hergen baharangge udu labdu bicibe baharakūngge inu bi*
31. *aika duleke aniya adali elgiyen bargiyaha bici gemu jeterengge bufi ulebumbihe*
32. *amba age sain menggun be bucina ere menggun umesi juken adarame baitalambi*
33. *be morin be tataha boode ulebume genembi si bithe araha manggi mini tataha boode benju*
34. *bi inu donjici ere aniya ubade usin jeku be asuru bargiyahakū sembi*
35. *bi sinde fulu inu burakū komso inu burakū sunja yan oci uthai tob seme teherere hūda*
36. *booi jasigan tumen yan i aisin salimbi*
37. *coko hūlaha manggi ilifi uthai yabuki*
38. *ere honin de enteke mangga hūda be gaiki seci funiyehe sain honin be udu hūda de uncambi*
39. *gemun hecen i jetere jaka hajio elgiyūn*
40. *gucuse ilicina coko ilanggeri hūlafi abka gereme hamika*
41. *jakūn fun menggun de emu hiyase šanyan bele sunja fun menggun de emu hiyase je bele*
42. *juwe fun menggun de emu ginggin honin yali bumbi sere*
43. *muse tubade dedume yoki aikabade duleme geneci cargi orin ba i sidende niyalma boo akū*
44. *niyengniyeri yacin sijigiyan šanyan ceri dorgi etuku be etumbi*
45. *orho turi gemu bi turi oci sahaliyan turi orho oci jeku orho*
46. *orho turi haji ba oci ilan duin jiha menggun be baitalambi*
47. *sain sirgei araha boro genggiyen bocoi suje boro ninggude aisin dingse hadafi etumbi*
48. *si tere kubun be da bade udu hūda de udafti wang ging de genefi udu hūda de uncambi*
49. *si uttu balai gaire naka bi udu hūdašara niyalma waka ocibe ere suje hūda be gemu sambu*
50. *sini ere geren morin ihan dobori dari jetere orho turi uheri udu jiha baibumbi*
51. *suweni geren šusai dorgi de nikan i niyalma udu coohiyan i niyalma udu*
52. *ubaci gemun hecen de isinarangge amba muru sunja tanggū ba funcembi*
53. *uncara niyalma majige eberembu udara niyalma jai sunja yan be nonggime bu*

Hieronder staan hun vertalingen in het Nederlands op willekeurige volgorde:

- A. *Onder jullie vele klasgenoten, hoeveel [van hen] zijn Chinees en hoeveel Koreaans?*
- B. *Zijn er in het keizerlijk paleis weinig of veel dingen om te eten?*
- C. *Voor acht **fen** zilver [krijgt men] een **dou** witte rijst; voor vijf **fen** zilver [krijgt men] een **dou** gierst.*
- D. *Men zegt dat [ze] voor twee **fen** zilver een **jin** lamsvlees geven.*
- E. *Laten we daar gaan slapen. Als [we] [daar] voorbijgaan, zijn er daar geen mensen of huizen voor twintig **li**.*
- F. *Van hier tot de aankomst bij het keizerlijk paleis is nog zo'n vijfhonderd **li**.*
- G. *Hoeveel **qian** wordt in totaal uitgegeven om deze vele paarden en koeien van jou elke nacht stro en bonen te eten?*
- H. *Als men op een plek is waar er weinig stro en bonen is, betaalt men drie tot vier **qian** zilver.*

- I. Tegen welke prijs koop je die katoen in bij de plaats van herkomst, en tegen welke prijs verkoop je [het] dan wanneer je naar Wangging reist?
- J. Er is zowel stro als bonen — de bonen zijn zwarte bonen en het stro komt van gewassen [lett. is 'gewasstro'].
- K. Laten we wakker worden en meteen weggaan nadat de haan kraait.
- L. Als [we] rijkelijk geoogst hadden zoals vorig jaar, hadden [we] [jullie] allemaal wat te eten gegeven en [jullie] gevoerd.
- M. Ik heb ook gehoord dat de veldgewassen hier dit jaar niet veel geoogst zijn.
- N. Vrienden, kunnen jullie wakker worden? De haan heeft driemaal gekraaid en de lucht is bijna licht geworden.
- O. Meneer, kun je [mij] goed zilver geven? Dit zilver is heel plat — hoe zou [ik] het moeten gebruiken?
- P. Een brief van thuis is tien duizend **liang** goud waard.
- Q. Verkoper, verminder een beetje. Koper, nogmaals, voeg vijf **liang** [zilver] toe en geef.
- R. Als [je] dit schaap tegen zo'n hoge prijs wil verkopen, tegen welke prijs verkoop [je] dan een schaap met goede wol?
- S. Jij, houd op met proberen om op deze manier willekeurig betaald te worden. Hoewel ik geen handelaar ben, weet ik alles van deze zijdeprijs.
- T. Ik zal je niet meer en niet minder geven. Vijf **liang** [zilver] is precies de goede prijs.
- U. We zullen de paarden voederen bij de herberg. Nadat je het document geschreven hebt, stuur [het] naar mijn herberg.
- V. Hoewel er heel veel [mensen] zijn die werken op de toebedeelde werkplekken en [bestuurlijke] ambten bekleden, zijn er ook mensen die geen [ambt] bekleden.
- W. In de lente dragen [we] blauwe kledingstukken met lange mouwen en onderkleding van wit gaas.
- X. Hoeden gemaakt van goede draden en lichtgekleurde zijde hoeden — we maken gouden broches erop vast en dragen [ze].

(a) Bepaal wat bij elkaar hoort.

(b) Hier zijn enkele zinnen in het Mantsjoe uit een fictief wiskundig lesboek, die gaan over het omrekenen van eenheden en de basisoperaties (+, −, ×). Vertaal naar het Nederlands:

54. ilan minggan ninggun tanggū jušuru,
juwe ba, ishunde teherebumbi	56. ilan tanggū nadanju duin ginggin de
jakūn tanggū dehu juwe ginggin be
nonggici, bahara ton udu
55. orin hule i dorgici emu hule ilan moro
hiyase be ekiyebuci, juwan jakūn hule
uyun hiyase nadan moro hiyase
funcembi	57. ninju duin fun be tofohon de kamcime
bodoci, uyun yan ninggun jiha be
bahambi

(c) Schrijf in het Mantsjoe-schrift:

58. manju hergen 'Mantsjoe-schrift'	62. tanggūt tacikū 'Tangut-school'
59. monggo tala 'Mongoolse steppe'	63. tiyan ju gurun 'India'
60. tumen ula 'Tumen rivier'	64. huhu hoton 'Hohhot' (stad)
61. i i niyalma 'Yi mensen'	65. cicihar hoton 'Qiqihar' (stad)

Deel II (25 punten)

De op keizerlijk bevel opgestelde spiegel van de Mantsjoe-taal is een 18de-eeuws eentalig Mantsjoe-woordenboek, dat door Qing keizer Kangxi gepubliceerd werd.

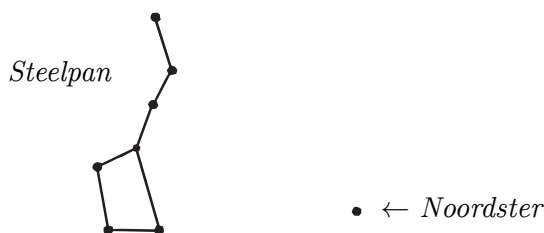
Hier zijn enkele lemma's uit het woordenboek:

66. **abka** *umesi den tumen jaka be elbehengge be, abka sembi.*
67. **alin** *den amba ningge be, alin sembi.*
68. **amargi** *hadaha usiha bisire ergi be, amargi sembi.*
69. **arašan aga** *erin de acabume agaha aga be, arašan aga sembi.*
70. **bolori** *nadan biya jakūn biya uyun biya tumen jaka bargiyara be, bolori sembi.*
71. **cecike** *yaya ajige gasha be, cecike sembi.*
72. **dosimbi** *bata be gidame julesi genere be, dosimbi sembi.*
73. **edun** *abka na i sukdun selgiyebume dara be, edun sembi.*
74. **elden** *šun biya usiha tuwai genggiyen yasa de fosoro be, elden sembi.*
75. **ergen** *beye i da sukdun be, ergen sembi.*
76. **gasha** *juwe bethe dethe funggala bisirengge be, gasha sembi.*
77. **hūda** *udara uncara jakai salire jiha menggun i ton be, hūda sembi.*
78. **ilha** *yaya orho moo i bongko ci fushume ilakangge be, gemu ilha sembi.*
79. **mergen** *sure dacun niyalma be, mergen sembi.*
80. **nadan usiha** ... *amargi de bisire nadan amba usiha be, nadan usiha sembi.*
81. **nimaha** *muke de banjija esihengge jergi jaka be, nimaha sembi.*
82. **niyalma** *abkai banjibuha tumen ergengge i dorgi umesi surengge be, niyalma sembi.*
83. **sahaliyan** *umesi yacin be, sahaliyan sembi.*
84. **se** *orhoda i cikten da i acan i sidende banjija jalan be, se sembi.*
85. **šun** *inenggi tucifi gubci abka na de eldekengge be, šun sembi.*
86. **tanggū** *juwe susai be, tanggū sembi.*
87. **ulden** *alin jakarara onggolo tucire elden be, ulden sabumbi sembi.*
88. **usiha** *dobori abka de sarafi, emke emken i elden bisirengge be, usiha sembi.*
89. **wargi** *šun dosire ergi be, wargi sembi.*

Hieronder staan hun vertalingen in het Nederlands op willekeurige volgorde:

- A. **hemel** *Dat wat het hoogste is en allerlei dingen bedekt, wordt "hemel" genoemd.*
- B. **morgenlicht** *[Wanneer] het licht verschijnt voordat de bergen te onderscheiden zijn, zegt men dat "het morgenlicht wordt gezien".*
- C. **zon** *Dat wat overdag verschijnt en de hele hemel en aarde verlicht, wordt "zon" genoemd.*
- D. **licht** *[Dat wat] van de zon, de maan, de sterren en vuur is, helder is, en in het oog steekt, wordt "licht" genoemd.*

E. **Steelpan**.....De zeven grote sterren in het noorden worden “Steelpan” genoemd.

F. **hoognodige regen**....De regen die op het juiste moment regent, wordt “hoognodige regen” genoemd.

G. **wind**.....[Dat wat] blaast om de geest van de hemel en de aarde te verspreiden, wordt “wind” genoemd.

H. **herfst**.....(i)_____

I. **berg**.....Hoge en grote dingen worden “bergen” genoemd.

J. **westen**.....(ii)_____

K. **noorden**.....De richting waar de Noordster staat is wordt “noorden” genoemd.

L. **honderd**.....(iii)_____

M. **vooruitgaan**.....Voorwaarts gaan terwijl je vijanden verslaat wordt “vooruitgaan” genoemd.

N. **ster**.....De dingen die verspreid zijn over de hemel bij nacht, en allemaal [lett. elk en elk] licht geven, worden “sterren” genoemd.

O. **mens**.....(iv)_____

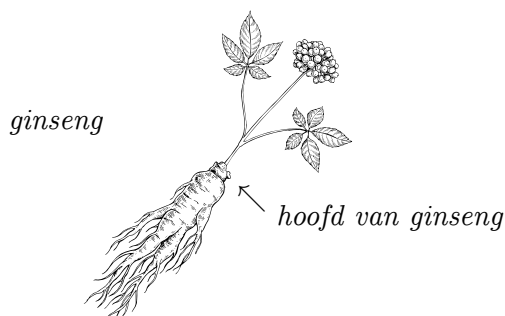
P. **adem**.....De basisgeest van het lichaam wordt “adem” genoemd.

Q. **wijsgeer**.....Een slimme, scherpzinnige persoon wordt “wijsgeer” genoemd.

R. **prijs**.....(v)_____

S. **zwart**.....(vi)_____

T. **hoofd van ginseng**....Een knoest die ontstaat waar de stengel en de wortel van de ginseng samenkomen, wordt “hoofd van ginseng” genoemd.

U. **bloem**.....De dingen die ontluiken in bloesem vanuit de knoppen van welk gras of welke boom dan ook, worden allemaal “bloemen” genoemd.

V. **vogel**.....Dat wat twee poten, veren en een staart heeft, wordt “vogel” genoemd.

W. **vogeltje**.....Elke kleine vogel wordt “vogeltje” genoemd.

X. **vis**.....Allerlei soorten dingen die in het water leven en schubben hebben, wordt “vissen” genoemd.

(d) Bepaal wat bij elkaar hoort.

(e) Vul de lege plekken (i–vi) in.

Deel IV (25 punten)

Hier zijn enkele transcripties van uitingen in modern Mantsjoe, die in de 21ste eeuw zijn opgenomen, met daarnaast hun vertalingen in het Nederlands op willekeurige volgorde:

100. bi bəl wənčal ba də bələ udaxə
101. bo molin jolum jixəniŋhə
102. əniŋ ja əxi odun
103. əniŋ sajn lod njam jixə
104. gimu xəčən də tuli əlin də niniŋ gjak amba
105. jo əlin ilan əlin əl sigdən də bi bitk taxə
106. məsə čumaxə əmbadə bitk xolal ba də jom
107. owu dili xəlbini innamə səjəniŋ aisə gwajdam
108. si siskə buda jəm wəjəmə utka bo wul walin jixə
109. so učuluxə bo učulə ako
110. tələ sim maŋhə əmbadə fakjixə
111. təsə ələ bitki bə mändə buxo

- A. *In het winterseizoen sneeuwt het heel hevig in Peking.*
- B. *Tussen 2 en 3 uur las ik een boek.*
- C. *Ik kocht rijst op de rijstmarkt.*
- D. *Wij kwamen te paard [lett. door paarden te rijden].*
- E. *We gaan morgen samen naar school.*
- F. *Gisteren keerde jij terug naar huis direct na het eten van een maaltijd.*
- G. *Jullie zongen maar wij zongen niet.*
- H. *Heel veel mensen kwamen vandaag.*
- I. *Hij ging samen met jou.*
- J. *Zij gaven ons dit boek.*
- K. *In welke richting staat de wind vandaag?*
- L. *Hoe lang duurt het om Harbin te bereiken met de auto?*

(g) Bepaal wat bij elkaar hoort.

(h) Vertaal naar het Nederlands:

112. mində jašixan bo!	116. əniŋ təsə alin də čičikə sawəxə
113. tələ amba njam wakə	117. ənjə nimaxə jəm amə xoni jalı jəm
114. siskə maŋjixə axə axəxə	118. bo čumaxə čičikal xotun də jom, so jawə də jom?
115. bi iči dolxi otuku udaxə	119. bi jwan ani oŋhulo gimu kəčən də banjixə bixə

Kaart van de Qing-dynastie (circa 1760)

△ Het Mantsjoe behoort tot de Toengoezische taalfamilie. Het werd gesproken door de Mantsjoe-stammen in de historische regio Mantsjoerije in het noordoosten van Azië. Het was een van de officiële talen van het Qing rijk, gesticht door de Mantsjoes. Mettertijd is de Mantsjoe-taal geleidelijk verdrongen door het Chinees, zodat er vandaag de dag nog maar enkele tientallen moedertaalsprekers over zijn.

Het Chinees behoort tot de Sino-Tibetaanse taalfamilie. Het Mandarijn is een variëteit van het Chinees dat gedurende de Ming- en Qing-dynastie de gemeenschapstaal was van de administratie van het Chinese Rijk.

(Mantsjoe) $c \approx tsj$ in *tsjeh*; $j \approx j$ in *jungle*; $\check{s} = sj$ in *sjerp*; $h = ch$ in *lach*; $ng = ng$ in *hang*; $y = j$ in *ja*; \bar{u} is een klinker.

\check{c} , \check{j} , \check{s} , x , η , j (modern Mantsjoe) $\approx c, j, \check{s}, h, ng, y$ (Mantsjoe). $\text{ə} = e$ in *spade*. Een verdubbelde letter geeft lengte aan.

De volgende Chinese meeteenheden werden gebruikt gedurende de Qing-dynastie:

Lengte	1 li = 1800 chi (≈ 576 m)	1 chi = 10 cun ($\approx 0,32$ m)
Massa	1 jin = 16 liang ($\approx 596,8$ g)	1 liang = 10 qian = 100 fen ($\approx 37,3$ g)
Volume	1 shi = 10 dou ($\approx 103,5$ ℓ)	1 dou = 10 sheng ($\approx 10,35$ ℓ)

—Minkyu Kim

Redactie: Samuel Ahmed (hoofdredacteur), Ivan Derzhanski (technisch redacteur), Hugh Dobbs, Shinjini Ghosh, Stanislav Gurevich, Gabrijela Hladnik, Minkyu Kim, Yuyang Liu, Bruno L'Astorina, Eimear McKnight, Dan-Mircea Mirea, Aleksejs Peguševs, Jan Petr, Przemysław Podleśny, Milena Veneva, Elysia Warner.

Nederlandse tekst: Michiel Ris, Samuel Ahmed, Elysia Warner.

Succes!